

تفکر نقادانه

منطق و حل مسئله + ارتباط مؤثر
صخره‌های بزرگ تفکر
آزاده زارع

www.ketab.ir

عنوان و نام پدیدآور	تهیه شده توسط صخره‌های بزرگ تفکر؛ مترجم
مشخصات نشر	آزاده زارع.
مشخصات ظاهری	تهران: نشر جمهوری، ۱۴۰۳.
شابک	۲۰۴ ص
وضعیت فهرست نویسی	۹۷۸-۶۰۰-۴۶۸-۱۵۳-۷
موضوع	فیفا
شناسه افزوده	تفکر انتقادی، حل مساله
رده بندی کنگره	زارع، آزاده، مترجم
رده بندی دیویی	BF۴۴۱
شماره کتابشناسی ملی	۱۵۳/۴۲
	۹۲۰۰۷۰۵

www.ketab.ir

Critical thinking Logic & Problem solving

• تفکر نقادانه، منطق و حل مسئله + ارتباط مؤثر

صخره‌های بزرگ تفکر

نشر: جمهوری، چاپ اول ۱۴۰۳

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۶۸-۱۵۳-۷

دبیر مجموعه: آزاده زارع

لیتوگرافی، چاپ، صحافی: ترنج

طراحی جلد: مریم یکتانی بروجنی

ویراستار: الهه یاقری سنجرنی

صفحه آرایی: تحریریه نشر جمهوری

حق چاپ برای ناشر محفوظ می‌باشد.

نشر
جمهوری

دفتر و فروشگاه مرکزی: خیابان انقلاب، فخررازی، شهدای ژاندارمری غربی، شماره ۸۸

تماس: ۰۹۱۹۱۹۹۳۷۹۶-۰۲۱۶۶۴۸۵۱۱۴

فروشگاه ۱: خیابان جمهوری، مقابل خیابان صف، شماره ۲۳۰

تماس: ۰۲۱۳۳۹۳۰۳۹۰

🌐 jomhooripub.com

📷 [jomhooripublication](https://www.jomhooripublication.com)

✉ nashre.jomhoori@gmail.com

فهرست

۹	مقدمه ناشر
۱۳	یادداشت مترجم
۱۷	بخش اول
۱۹	فصل نخست: تفکر نقادانه چیست؟
۲۴	فصل دوم: مهارت‌های مورد نیاز شما برای تفکر نقادانه
۲۸	فصل سوم: موانع تفکر نقادانه
۳۲	فصل چهارم: طرح پرسش‌های درست در مقام یک متفکر نقاد
۳۸	فصل پنجم: چهارچوب تفکر نقادانه پل-الدر
۴۴	فصل ششم: مغالطات
۴۹	فصل هفتم: سوگیری‌های شناختی
	فصل هشتم: عادات کلیدی که باید برای بهبود تفکر نقادانه در خود ایجاد کنید
۵۵	
۵۸	فصل نهم: استدلال قیاسی در مقابل استدلال استقرایی
۶۵	فصل دهم: اهمیت الگوها
۷۱	فصل یازدهم: درک علیت و همبستگی
۷۶	فصل دوازدهم: هشت عادت مؤثر متفکران نقاد
۷۹	فصل سیزدهم: مراحل کلیدی تفکر نقادانه
۸۲	فصل چهاردهم: تمرین‌هایی برای توسعه تفکر نقادانه
۸۶	فصل پانزدهم: برنامه‌های مفید
۹۰	فصل شانزدهم: رابطه بین احساسات و تفکر نقادانه
۹۳	بخش دوم
۹۵	فصل اول: تجزیه و تحلیل SWTH برای توصیف یک مسئله
۱۰۵	فصل دوم: SCQH چهارچوبی برای تعریف مسائل و فرضیه‌ها
۱۱۱	فصل سوم: اصول و اجزای تکنیک MECE
۱۱۹	فصل چهارم: قانون ۸۰/۲۰

۱۲۵	فصل پنجم: رویکرد بالا به پایین و پایین به بالا
	فصل ششم: درخت‌های منطق/مسئله (تعریف ساختارها، گروه‌بندی، نظم منطقی)
۱۲۷	
۱۴۰	فصل هفتم: درخت جریان منطقی، درخت تصمیم‌گیری
۱۴۳	بخش سوم
۱۵۱	فصل دوم: ارزیابی مزایا و معایب
۱۵۳	فصل سوم: ماتریس‌های اولویت‌بندی
۱۵۸	فصل چهارم: ماتریس تصمیم
۱۶۲	فصل پنجم: سازماندهی اقدامات با روش 5W2H
۱۶۴	فصل ششم: ماتریس RACI
	فصل هفتم: چگونه می‌توان از محدودیت‌ها برای خلاقیت بیشتر بهره گرفت؟
۱۶۷	
۱۷۱	بخش چهارم
۱۷۳	فصل اول: سازماندهی تکنیک‌های سخنرانی و داستان‌سرایی
۱۸۲	فصل دوم: اصل هرّم
۱۸۶	فصل سوم: روش‌هایی برای ساختاربخشیدن به سخنرانی
۱۹۴	فصل چهارم: ساختارهایی برای ارائه سخنرانی بهتر
۲۰۲	نمایه

مقدمه ناشر

«کاویدن»! این چیزی است که انسان را از سایر موجودات جهان متمایز می‌کند. ما به شکلی خستگی‌ناپذیر از لحظه تولد با کنجکاوی هرچه تمام‌تر در کار کاویدن هستی هستیم. نه همچون بره‌ای که در پی علف تازه است و نه مانند شاهینی که بال به پهنه آسمان می‌ساید و زمین را می‌کاود به دنبال شکار! ما از سر نیازهای زیستی، برای بقا نمی‌کاویم. کاوشگری تلاشی است برای پاسخ به میل سیری‌ناپذیر ما برای دانستن. انسان خستگی‌ناپذیر و نالوستا از نخستین روز پیدایش در کار شناختن تمام ارکان هستی است. او درباره چیستی هرآنچه به چشم می‌بیند یا حتی آنچه تنها نشانه یا امکانی برای موجود بودن دارد «پرسش» آغاز می‌کند و دست به کار جستجو می‌شود. وسعت جهان چقدر است؟ چند گونه از پرندگان در قطب زندگی می‌کنند؟ آیا کشتن یک انسان خطاست؟ اگر هیچکس هرگز نمی‌مرد چه اتفاقی می‌افتاد؟ هستی چگونه بوجود آمده است؟ چه چیزهایی زیبا هستند؟ اگر خدا وجود نداشته باشد زندگی ما بی‌معنا می‌شود؟ آیا می‌توانیم جهان و پدیده‌های آن را بشناسیم؟

این پرسش‌ها در دو گستره دانش مجزا مورد بررسی قرار می‌گیرند؛ علم (Science) که با تکیه بر مشاهده و آزمایش پاسخ‌هایی برای پرسش‌های حاصل از واکاوی جهان عینی به دست می‌دهد و فلسفه (Philosophy) که با تأمل و اندیشه درباره آنچه علم در

پاسخگویی بدان ناتوان است چراغ راه بشر می شود.

اما فلسفه چیست؟ (Philosophy) دوست داری دانش یا «خرد دوستی» واژه‌ای یونانی متشکل از دو خُردواژه (Philos) دوست داری و (Sophia) دانش است. تصور می شود این واژه نخستین بار توسط فیثاغورث (۵۷۰ پیش از میلاد) به کار گرفته شده است اما این افلاطون بود که فلسفه را در معنای امروز آن به کار برد. اگر دانشمند را فردی بدانیم که در تلاش برای شناخت عناصر ریز و درشت جهان فیزیکی است، فیلسوف سودای دستیابی به حقایق جهان شمول را در سر دارد. حقایقی که هر انسان اندیشمندی در هر مکان و زمانی آن را بپذیرد. از این روست که به گفته اریک متیوز، «فیلسوف وطنی ندارد». او در تلاشی پایان ناپذیر از دانشی که دانشمندان بدان دست یافته اند و اندیشه‌ای که پرورده فیلسوفان پیش از خود بوده است برای ارتقای اندیشه خویش درباره موضوعات اساسی مورد پرسش بهره می گیرد. پرسش‌های تازه طرح می کند، اندیشه‌های موجود و ممکن را به سنجش می گذارد و آنگاه که به پاسخ رسید، پرسش‌های دیگری می آفریند. به همین دلیل است که تا انسان وجود دارد فلسفیدن متوقف نخواهد شد.

این امر اما به آن معنا نیست که فلسفه تنها به گروه خاصی از مردم و البته، به گوشه کتابخانه‌ها یا تالارهای دانشگاه تعلق دارد. تمام تلاش فلسفه این است که با یافتن پاسخ‌های معقول‌تر برای پرسش‌های اساسی فراروی بشر، زندگی سعادتمندتر و آرام‌تری را برای همگان امکان پذیر کند. فلسفه می خواهد بداند انسان چگونه سعادتمند می شود و چگونه می توان در دستیابی به سعادت یاری گر او بود. بنابراین، فلسفه در بستر جامعه شناور و بر تمامی کنش‌ها و انفعالات ما تأثیرگذار است. افراد عادی، بی آنکه آگاه باشند مانند فیلسوفان از خود می پرسند آزادی چیست؟ آیا تحقق برابری موجب خوشبختی خواهد بود؟ آیا موجوداتی مانند جن وجود دارند؟

بنابراین، مردم عادی نیز اگرچه نه به موشکافی و دقت نظر یک فیلسوف اما همواره دست‌اندرکار «فلسفیدن» هستند. با این تفاسیر مطالعه آثار فیلسوفان می‌تواند به بسیاری از پرسش‌هایی که با آن دست و پنجه نرم می‌کنیم پاسخ دهد و یا دریچه تازه‌ای به روی اندیشه‌مان بگشاید.

با وجود ترجمه بسیاری از کتاب‌های برجسته فلسفه، مشاهده زبان تخصصی و دشواری در درک مباحث طرح شده افراد را از مطالعه دلسرد و منصرف می‌کند. در راستای رفع همین اشکال اراده قابل توجهی برای تهیه آثار قابل فهم‌تر و ساده‌سازی متون فلسفی به منظور استفاده افراد ناآشنا با فلسفه در میان ناشران شکل گرفته است.

انتشارات جمهوری نیز با در نظر گرفتن اهمیت و جایگاه فلسفه در جامعه یادگیرنده عصر حاضر در میان تازه‌ترین آثار خود مجموعه‌ای را به فلسفه اختصاص داده است. این مجموعه دربرگیرنده مضامینی همچون زنان در تاریخ فلسفه، نخستین و تأثیرگذارترین فیلسوفان زن، چگونگی فلسفی خواندن و فلسفی نوشتن، آغاز فلسفه‌آموزی برای مبتدیان و فلسفه کاربردی است.

امید است این مجموعه راهنمایی برای علاقه‌مندان به فلسفه و تمرینی برای مطالعه و فهم متون پیچیده فلسفی باشد. و مهم‌تر از همه باشد که خواندن این متون جرقه‌ای روشنگر اندشیدن شود که به گفته برتراند راسل «اندیشه، انقلاب می‌کند، از تخت به زیر می‌کشد و نابود می‌سازد».

انتشارات جمهوری

یادداشت مترجم

«بحث نکن. به فکر چاره باش!»

این شعار جان دیویی^۱، فیلسوف مشهور پراگماتیست است. او همچون پیشینیان مکتب فلسفی خود چارلز ساندرس پیرس^۲ و ویلیام جیمز^۳، قویاً باور داشت فلسفه باید در خدمت ایجاد تغییر و دگرگونی باشد. به تعبیری، پراگماتیست‌ها فلسفه را از آسمان به زمین آوردند و تلاش کردند به جای وجهه پیچیده، نظری و نخبه‌گرای پیشین، چهره‌ای پراکتیک، قابل فهم و قابل استفاده از فلسفه ارائه دهند. همین نگاه بود که سرانجام فلسفه را از کتاب‌های قطور پیچیده و محافل رسمی خواص به زندگی عادی مردمان سرازیر کرد.

پرسش اصلی پراگماتیست‌ها این بود: «فلسفه‌ای که در زندگی انسان کارایی نداشته باشد چه ارزشی دارد؟» اما آیا تمام دانش فلسفه قابلیت تزریق به زندگی مردمان عادی را دارد؟ پاسخ این پرسش منفی است. همواره حوزه‌هایی از فلسفه هستند که پرداختن به آن‌ها مستلزم برخورداری از دانش عمیق فلسفی است؛ حوزه نظری فلسفه که تنها در حیطه کاری فیلسوفان می‌گنجد و عاقلانه نیست مردم عادی به آن ورود پیدا کنند. حوزه دیگر فلسفه، یعنی حوزه عملی خود به دو بخش قابل توجه تقسیم می‌شود، نخست توصیه‌ها و راهبردهای فیلسوفان برای برخورداری از زندگی بهتر و دوم، فلسفیدن! این دوگانه عملی ما را به

1. John Dewey

2. Charles Sanders Peirce

3. William James

مهارت‌هایی ارزشمند مجهز می‌کند که در مسیر دستیابی به موفقیت، آرامش و سعادت یاری‌گرم‌ان خواهند بود.

فلسفیدن یعنی برخورداری از توان به‌پرسش‌کشیدن هرآنچه با آن مواجه می‌شویم؛ هرچه می‌بینیم، می‌خوانیم و می‌شنویم. فلسفیدن یعنی به‌چالش‌کشیدن تمامی آنچه بدان باور داریم؛ پرسیدن اینکه باورهای ما از کجا آمده و تا چه اندازه موثق هستند. فلسفیدن یعنی قرارگرفتن در یک جریان خود اصلاحی مداوم و پذیرش اینکه هرگز تمام حقیقت نزد هیچ انسانی نبوده و نخواهد بود. فلسفیدن یعنی ارزیابی درست و نادرست، خوب و بد، کم و زیاد، مزیت و ایراد هر ایده‌ای که در موقعیتی نامتعین به ذهنمان می‌آید. این همان مهارتی است که تفکر نقادانه با تکیه بر منطق و استدلال‌گری در اختیار ما قرار می‌دهد. از این‌روست که جان دیویی را پدر تفکر نقادانه می‌نامند؛ درحالی‌که، ریشه‌های اصلی آن را باید در روش پرسشگری سقراط، استدلال سیستماتیک توماس اکویناس^۱، مفهوم عادت‌های فکری بد (بت‌های فکری) فرانسیس بیکن^۲، ضرورت ایجاد نظم فکری برای هدایت تفکر دکارت^۳، تفکر انتقادی سیاسی ماکیاولی^۴، تحلیل عقلانی جان لاک^۵، قوانین عمومی کانت^۶، لزوم نظم‌دهی به تفکر انسان برای درک بهتر قوانین طبیعی، اجتماعی، سیاسی مونتسکیو و ولتر^۷، نقد اجتماعی کارل مارکس^۸ و رویکرد نقادانه به زبان ویتگنشتاین^۹ جست‌وجو کرد.

امروزه بیش از هر زمان دیگری نیاز به یادگیری تفکر احساس می‌شود. اکنون که از زمانه ناآشنایی مردم با فلسفه عبور کرده‌ایم می‌دانیم که در

1. Tommaso d'Aquino
2. Francis Bacon
3. René Descartes
4. Niccolò di Bernardo dei Machiavelli
5. John Locke
6. Immanuel Kant
7. Montesquieu & Voltaire
8. Karl Heinrich Marx
9. Ludwig Josef Johann Wittgenstein

هر لحظه، برای هر تصمیم‌گیری، هنگام ارائه هر ادعا، در رویارویی با هر مسئله، ناگزیر از فلسفیدن و نقادانه اندیشیدن هستیم و برای این کار چاره‌ای جز آشنایی با منطق و استدلال‌ورزی در دست نیست.

تفکر نقادانه ذهن را از پیش‌فرض‌ها و باورهای ناآزموده پالایش می‌کند، کمک می‌کند برای ادعای خود استدلال‌های محکمی با پشتوانه قدرتمند ارائه دهیم، ما را وامی‌دارد نقاط قوت و ضعف اندیشه خود را بکاویم. در ساختاردهی اندیشه ما را توانمند می‌کند و انعطاف‌پذیری منطقی و اندیشمندانه‌ای در ما پدید می‌آورد تا هر زمان که باید از اندیشه خود دست بکشیم یا آن را اصلاح کنیم.

نتیجه نقادانه‌اندیشیدن با تکیه بر منطق و استدلال‌ورزی درست در کنار خلاقانه‌اندیشیدن، دستیابی به مهارت حل مسئله است. مهارتی کاربردی که بقا و پیشرفت انسان را در تمام زمینه‌های زندگی تضمین خواهد کرد. این کتاب راهنمایی عملی برای مهارت‌آموزی در حوزه تفکر نقادانه، منطق و حل مسئله به شمار می‌رود و استفاده از تکنیک‌های معرفی شده در کتاب برای تمامی افراد با سن بالاتر از ۱۰ سال امکان‌پذیر است.

طبیعی است که برای ماهرشدن در انجام تکنیک‌ها به تمرین، تمرین و تمرین نیاز خواهد بود و البته لازم است برای درک برخی مطالب مطالعه گسترده‌تری داشته باشید و به منابع تکمیلی مراجعه کنید.

آزاده زارع

بهار ۱۴۰۲